

leżały zatem nie tylko przyczyn natury prestiżowej. Podobnie jak w przypadku serii złotych monet Sulli czy też wojskowej emisji Gnejusza Lentulusa, istniała bowiem konieczność uruchomienia dla celów menniczych znacznych ilości stezauryzowanego uprzednio kruszczu⁹⁹. Aureusy pochodzące ze wspomnianej emisji Cezara, a ważące przeciętnie około 8,2 grama, odpowiadały pod względem wartości 25 denarom; stąd stosunek wartości wymiennej obu kruszców przybrał postać proporcji jak 1:12, nawiązując do relacji z okresu bezpośrednio poprzedzającego podbój Galii¹⁰⁰. Do produkcji wspomnianych aureusów i kwinarów wykorzystano między innymi 4135 funtów złota pochodzącego z aerarium sanctum. Trzy lata później na potrzeby państwowej mennicy przeznaczono ponadto blisko 20 000 funtów złota¹⁰¹.

Po śmierci Cezara aerarium sanctum zawierało około 175 000 000 denarów. Swetoniusz¹⁰², podaje, że budżet państwa za konsulatu Cezara wyniósł około 80 000 000 denarów, zapewne dwukrotnie większa suma została zużyta na spłatę długów, a resztę wydano na zwiększenie armii. Według opinii Pliniusza Starszego¹⁰³ majątek zgromadzony w aerarium w 49 roku p.n.e. był największym, jaki kiedykolwiek posiadało państwo rzymskie. Pewne wyobrażenia na temat jego rzeczywistej wielkości daje świadectwo Paterculus¹⁰⁴. Zgodnie z jego przekazem Cezar w 46 roku p.n.e. uzyskane ze sprzedaży łupów wojennych 600 000 000 sesterców wniósł do skarbcza. Niewiele mniejsze ilości kruszców znajdowały się w skarbcu świątyni na Kapitolu, skąd w 88 roku p.n.e. Sulla zabrał 9000 funtów złota. Znaczną sumę z tego samego źródła uzyskała partia Cynny. Podobnie, jak podaje Pliniusz, Mariusz w chwili swej śmierci w 86 roku p.n.e. pozostawił 14 000 funtów złota oraz 6000 funtów srebra także pochodzących ze świątyni na Kapitolu¹⁰⁵. Jak wynika z przytoczonych między innymi przekazów Pliniusza Starszego, aerarium sanctum nie zawierało poza rzymskimi monetami żadnych obcych nominałów. Jednocześnie materiał źródłowy zestawiony w innej naszej pracy¹⁰⁶, a dotyczący wielkości i składu łupów oraz kontrybucji, uwzględnia w dużej części pozarzymskie jednostki monetarne. Należy stąd wnosić, że dochód napływający do Rzymu w pieniądzu był niezwłocznie przetapiany na kruszec, a następnie przebijany na denary. Złoto pełniło początkowo w skarbie wyłącznie funkcję tezauryzacyjną z uwagi na sporadyczne w okresie późnej republiki emisje aureusów i złotych kwinarów. Pojawiające się w trzecim ćwierćwieczu I wieku p.n.e. skarby złotych monet składają się w zdecydowanej większości z emisji cezariańskich¹⁰⁷.

⁹⁹ Por. A. Kunisz, *Geneza...*, s. 18. F.M. Heichelheim, *Wirtsch. Schw.*, s. 39 przyjmuje dla emisji Sulli relację jak 1:9.

¹⁰⁰ Podobnie K. Regling, *Werthhältnisse...*, s. 50, 743; H. Mattingly, *RIC I*, s. 25.

¹⁰¹ Oros. VI 15,5. Zob. E. Badian, *op. cit.*, s. 723 n.

¹⁰² Suet. Div. Iul. 54. Zob. również Paterc. II 60,4; Cic. Phillip. II 93,5,11, 8,26, 12,12.

¹⁰³ Plin. NH XXXIII 91.

¹⁰⁴ Paterc. II 56.

¹⁰⁵ Val. Max. VII 6,4; Plin. NH XXXIII 16. Zob. również Appian XVII 24,97; Flav. Antiq. Iud. XXIV 7,1. Por. *ESAR I*, s. 265.

¹⁰⁶ R. Pankiewicz, *op. cit.*, s. 167–170.

¹⁰⁷ Zob. A. Kunisz, *Geneza...*, s. 26.